

Артур Конан Дойл

УТРАЧЕНИЙ СВІТ

*Переклад з англійської
Миколи ІВАНОВА*

Київ
"ЗНАННЯ"

*Я пропоную оповідь просту,
Щоб вас розважити якусь часинку —
І хлопця, що наполовину вже змужнів,
І чоловіка, що в душі лишився хлопцем.*

Передмова

Містер Е.Д. Мелоун офіційно повідомляє, що всі судові обмеження і звинувачення у наклепі зняті професором Дж.Е. Челенджером, який, впевнившись, що жодне критичне зауваження чи коментар у цій книзі не має образливого характеру, гарантував, що не перешкоджатиме її виданню та розповсюдженню.

Розділ I

Героєм можна бути скрізь

Нетактовнішої особи, ніж містер Гангертон, батько моєї Гледіс, мабуть, і на світі не було: немов неохайний какаду з настобурченим пір'ям, він був хоч і добродушний на вдачу, але надто вже самозакоханий. Коли що й могло відштовхнути мене від Гледіс, то лише думка про такого тестя. Він, безперечно, був переконаний, ніби я вчащаю до них у дім тричі на тиждень тільки заради спілкування з ним, а надто щоб послухати його повчальні бесіди про біметалізм — до речі, містер Гангертон вважав себе за бозна-якого авторитета у цьому питанні.

Того вечора я протягом години, а то й більше, слухав, як він монотонним голосом розводився про падіння вартості срібла, про знецінення рупії, про справедливі вексельні курси й таке інше.

— Уявіть собі, що раптом постане потреба невідкладно й одночасно сплатити всі на світі борги! — вигукнув він, силкуючись здаватися страшенно обуреним. — Що ж ми матимемо за існуючої системи?

Я, звісно, зауважив на це, що в такому разі мені загрожує розорення. Містер Гангертон, невдоволений моєю відповіддю, схопився з крісла, вичитав мені за мою повсякчасну легковажність, через що йому нема сенсу обговорювати зі мною серйозні проблеми, і вибів з кімнати переодягатись на свої масонські збори.

Нарешті ми з Гледіс лишилися на самоті. Настала хвилина, коли мала вирішитись моя доля. Весь вечір я почував себе як солдат, що чекає сигналу кинутись на

штурм і вагається між надією на перемогу та страхом перед поразкою.

Гледіс сиділа біля вікна, і її гордий, делікатний профіль чітко вирізнявся на тлі червоної штори. Яка ж Гледіс гарна! Ми з нею були друзі, досить близькі друзі, але я все ніяк не міг вийти поза межі приятелів, що однаково могла б існувати між мною і першим-ліпшим моїм товаришем-репортером з “Газети”, — приятелів відвертої і щирої, та зовсім не схожої на кохання. Мене не приваблює, коли я бачу занадто вільне й невимушене ставлення до себе. Це не додає честі чоловікові. Якщо починається справжнє почуття, його мають супроводити скромність і осторога — спадок від тих давніх суворих часів, коли любов і жорстокість часто йшли поруч. Схилена долі голівка, одведений убік погляд, дрижачий голос, тремтлива постать — ось справжні ознаки пристрасті, а зовсім не сміливі слова та незмигний погляд. Хоч я й недовго ще прожив на світі, але в цьому принаймні пересвідчився — чи то, може, це був інстинкт, що дістався мені від предків.

Гледіс була сповнена жіночності. Декому вона здавалася холодною і нечулою, але ця думка була зовсім хибна. Ніжно-смаглява шкіра, характерна для жінок зі Сходу, чорне, мов воронове крило, волосся, великі вологі очі, повні розкішні губи — вона мала всі прикмети палкої натури. І все-таки, мушу зізнатись, мені досі ні разу не пощастило її розворушити. Та сьогодні ввечері — нехай буде, що буде, але я мав покінчити нарешті з непевністю і домогтись від Гледіс виразної відповіді. Можливо, вона відмовить мені, однак краще бути знехтуваним коханцем, ніж просто братом.

Вирішивши так, я вже збирався порушити ніякову довгу мовчанку, коли на мене критично зиркнули карі очі Гледіс і гордовита голівка хитнулася з дружнім докором.

— Я передчуваю, що ви хочете освідчитись у коханні, Неде. То краще не треба. Я волю, щоб між нами все лишалося, як і раніше.

Я присунув свого стільця трохи ближче.

— Але як ви здогадалися, що я збираюся просити вас стати моєю дружиною? — спитав я, глибоко здивований.

— Хіба ж це коли-небудь становило таємницю для жінки? Ви думаете, хоч одну з нас освідчення в коханні захопило зненацька? Однак... любий Неде, наше приятелювання таке приємне! Шкода втратити таке! Невже ж, по-вашому, не прекрасно, коли юнак і дівчина можуть розмовляти так невимушено, як розмовляємо ми з вами?

— Не знаю, Гледіс. Я, бачте, можу розмовляти невимушено і з... і з начальником залізничної станції. (Не уявляю, чому мені на думку спав саме цей урядовець, але слово вихопилося, і ми обоє пирснули сміхом.) Ні, Гледіс, наші розмови мене анітрохи не вдовольняють. Я хотів би обняти вас, пригорнути вашу голівку до своїх грудей, я хотів би, Гледіс...

Побачивши, що я лаштуюся продемонструвати деякі з цих бажань, Гледіс підскочила зі стільця.

— Ви зіпсували все, Неде! — мовила вона. — Як вільно й любо почуваш себе, доки не станеться таке! Який жаль! Невже ви не можете стриматися?

— Таж не я це винайшов, — спробував я захиститись. — Така людська природа. Це — кохання.

— Може, коли кохають обоє, воно буває якось інакше. Однак я ніколи не відчувала чогось такого.

— Але ви — з вашою вродою, з вашим серцем — ви мусите це відчути! О, Гледіс, ви народжені для кохання! Ви мусите покохати!

— Тоді треба почекати, коли це прийде саме.

— А чом би вам не покохати мене, Гледіс? Чи то моя зовнішність стає на заваді, чи що інше?

Обличчя її трохи проясніло. Вона простягла руку — таким милим жестом, — відхилила назад мою голову і, усміхнувшись, пильно подивилась мені в очі.

— Ні, не в цьому справа, — промовила вона нарешті. — Ви від природи немарнославної і вам я можу сміливо сказати, що не в цьому справа. Причина серйозніша.

— Моя вдача?

Гледіс суворо хитнула головою.

— То що мені зробити, щоб поліпшити її? Сідайте й поговорімо душа в душу. Я вже не буду, не буду, тільки сядьте.

Вона глянула на мене з сумнівом, красномовнішим, ніж усе, сказане досі. Яким дурним і примітивним виглядає це все, коли його викладаєш на папері!.. Чи то мені так здається? Та хоч би там як, а Гледіс таки сіла.

— Ну, а тепер скажіть, чого мені бракує?

— Я кохаю когось іншого...

Тепер мені довелось зірватися зі стільця.

— Це не хтось конкретний, — усміхнулася Гледіс, побачивши переляк на моєму обличчі, — а просто мій ідеал. Я ще не зустрічала в житті когось, хто відповідав би цьому ідеалу.

— Розкажіть же мені, який він. Кого він нагадує?

— О, зовнішністю він, можливо, дуже схожий на вас.

— Як це мило сказано, Гледіс! Але... що ж він робить такого, чого не роблю я? Бодай натякніть, хто він — прихильник тверезості, вегетаріанець, аеронавт, теософ, надлюдина? Я спробую стати ним, Гледіс, тільки скажіть мені, що саме вам у ньому подобається.

Вона засміялася з моєї готовності пристосуватись до будь-яких вимог, але зауважила:

— По-перше, мій ідеал, мабуть, не казав би такого. Він твердішої, суворішої вдачі, не поступається так лег-

ко на примхи вередливої дівчини. А головне — це чоловік, здатний до вчинку, до дії, він без страху гляне в очі смерті. У нього за плечима неабиякий досвід і незвичайні пригоди. Я покохала б не його самого, а здобуту ним славу, бо відсвіт тієї слави відбився б і на мені. Згадайте Річарда Бертона. Читаючи Бертонову біографію, написану його дружиною, я зрозуміла, чому вона так кохала свого чоловіка... А леді Стенлі! Чи вам запам'ятався чудовий останній розділ її книжки про чоловіка? Саме таких чоловіків може обожнювати жінка, не принижуючи себе, а навпаки, підносячись в очах цілого світу як натхненниця його геройських вчинків!

Гледіс була така чарівна в своєму запалі, що я ледве не зламав піднесеного тону нашої розмови. Проте мені пощастило опанувати себе.

— Але не можуть же всі бути такими, як Стенлі та Бертон, — сказав я. — До того ж не завжди й випадає нагода для цього. Я, принаймні, ніколи не мав такої нагоди, а якби вона мені випала, я б уже її не прогавив.

— Ну ні, нагода є завжди й скрізь довкола нас. Одна з рис мого ідеалу — що він сам творить собі таку нагоду. Я його ще ніколи не бачила навіч, хоч мені здається — я дуже добре його знаю. Героєм можна бути скрізь, і нагода тільки чекає, щоб нею скористалися. Чоловіки повинні чинити геройство, а жінки — винагороджувати героїв коханням. Пам'ятаєте цього молодого француза, що минулого тижня полетів на аеростаті? Вранці лютувала буря, але день польоту призначили заздалегідь, і він наполог, щоб летіти. За добу його віднесло вітром за тисячу п'ятсот миль, і аеростат упав десь у центрі Росії. Оце таку людину я й маю на увазі. Подумайте про жінку, яку він кохає, — як інші жінки, напевне, заздять їй! Ось такою жінкою я б хотіла бути, щоб мені заздрили, який у мене чоловік герой.

— Заради вас і я зробив би так!

— Але ж це треба робити зовсім не заради мене! Ви мусите чинити так, тому що не можете інакше, тому що така вже ваша натура, тому що мужність вимагає від вас героїчного вчинку. Скажімо, коли місяць тому ви описували вибух у Віганських вугільних копальнях, хіба вам не варто було самому спуститися туди й надати допомогу потерпілим, незважаючи на чадний газ?

— Я спускався.

— Але ви ніколи не казали мені про це!

— Бо в цьому не було нічого особливого.

— А я й не знала, — Гледіс глянула на мене з дещо більшою цікавістю. — Це було сміливо з вашого боку.

— Я мусив спуститись. Не можна написати гарного репортажу до газети, коли сам не побуваєш на місці пригоди.

— Що за прозаїчний мотив! Він розвіює всю романтику, яка оповивала ваш вчинок. Ну, та незалежно від мотиву, я дуже рада, що ви спускались у копальні. — І вона простягла мені руку, але так граційно та поважно, що я міг тільки нахилитись і поцілувати її. — Можливо, у ваших очах я й дурненька з цими своїми дівчачими примхами, але мої мрії мені здаються такими реальними, вони така невід'ємна частка мене самої, що інакше жити я не можу. Якщо я колись і одружуся, то тільки зі славетною людиною.

— І слушно! — скрикнув я. — Ви належите до тих жінок, які надихають чоловіків. Хай-но тільки постане нагода, і я нізащо її не промину. Ось ви кажете, що ми мусимо самі творити свою славу. Як, скажімо, Клайв. Звичайний собі клерк, а підкорив цілу Індію. Ні, присягаюся вам, світ ще почує про мене!

Мій ірландський запал викликав сміх у Гледіс.

— А чом би й ні, — сказала вона. — Ви маєте все, що для цього треба: молодість, здоров'я, силу, освіту, енергію. Спершу мені було прикро вас слухати, але тепер... тепер я страшенно рада, що мої слова викликали у вас такий настрій.

— А коли б я зробив щось таке?

Тепла оксамитна рука легенько затулила мені рота.

— Годі вже, сер! Ви ще півгодини тому мали бути на роботі в своїй редакції. Мені не стало духу нагадати вам про це. Але з часом, коли ви здобудете собі якесь помітне місце в світі, ми, можливо, й повернемось до сьогоднішньої розмови.

Через кілька хвилин я вже наздоганяв кембервельський трамвай у тумані листопадового вечора, переконаний, що не мине й дня, як я знайду нагоду вчинити якесь геройство, гідне моєї прекрасної дами. Але ніхто в усьому світі не міг уявити, яких неймовірних форм набуде це геройство і яким дивовижним шляхом прийду я до нього!

Цей вступний розділ, як, може, здається комусь із читачів, не має ніби нічого спільного з подальшою моєю розповіддю. Але ж без нього не було б і самої розповіді. Бо порвати, як то зробив я, з усім своїм попереднім життям і поринути в таємниче, загадкове, невідоме, де на тебе чекають неймовірні пригоди й велика нагорода, здатний тільки той, хто пройнятий певністю, що героєм можна бути скрізь, тільки той, хто докладає всіх зусиль до героїчного вчинку. Тож уявіть, в якому стані прийшов я до редакції "Щоденної газети", де працював рядовим репортером, як я затявся по змозі ще того ж таки вечора знайти нагоду стати героєм, гідним моєї Гледіс. Чи ж вона не мала серця, чи була така себелюбна, коли за-

жадала, щоб я задля її прославляння наразив своє життя на небезпеку? Такі запитання можуть постати лише в голові людини літньої, а не палкого двадцятирічного юнака, котрий уперше палко закохався.

Розділ II

Спробуйте — може, вам і пощастить із професором Челенджером

Мені завжди подобався Мак-Арда, старий, буркотливий, горбатий рудань, редактор новин, та й він до мене, здається, непогано ставився. Звичайно, справжнім нашим власником був Бомон, але він перебував здебільшого у розрідженій атмосфері олімпійських високостей, звідки завважував тільки речі, розміром не менші за міжнародну кризу або падіння кабінету міністрів. Часом ми бачили, як у самотній величі він простував до свого кабінету-святинища, очима втупившись у далечінь, а думками шугаючи на Балканах чи над Перською затокою. Для нас він був недосяжний, тож в усіх наших справах ми зверталися до Мак-Арда, його першого помічника. Коли я ввійшов у кабінет до старого, він кивнув мені головою і зсунув окуляри на лисину.

— Ну, містере Мелоун, мушу вам сказати, що ви прогресуете! — привітно сказав він із приємним шотландським акцентом.

Я подякував йому.

— З вибухом у вугільних копальнях ви чудово впоралися. Не гірша вийшла й пожежа в Саусворку. Безперечно, ви маєте хист описувати. То з чим ви до мене?

— Я хотів просити вас зробити мені ласку.

ЗМІСТ

Передмова	3
Розділ I. Героєм можна бути скрізь.....	4
Розділ II. Спробуйте — може, вам і пощастить із професором Челенджером.....	11
Розділ III. Він — абсолютно нестерпна особа.....	20
Розділ IV. Це найдивовижніша в світі річ	28
Розділ V. “Це ще як сказати!”	47
Розділ VI. “Мене мали за справжній бич Божий”	62
Розділ VII. Завтра ми зникаємо в невідомому... ..	73
Розділ VIII. Вісники утраченого світу	85
Розділ IX. Хто б міг таке передбачити!	100
Розділ X. Трапилися найнезвичайніші речі	126
Розділ XI. Цього разу героєм був я.....	143
Розділ XII. В лісі було жахливо	162
Розділ XIII. Цієї сцени я ніколи не забуду... ..	179
Розділ XIV. То була справжня перемога.....	196
Розділ XV. Наші очі бачили великі дива.....	213
Розділ XVI. “Процесію! Процесію!”	232

Arthur Conan Doyle

THE LOST WORLD

Київ : Znannia, 2019. — 254 р. —
(English Library).

Для тих, хто читає світову літературу мовою оригіналу, пропонуємо книгу Артура Конана Дойла “Утрачений світ” англійською мовою без скорочень та адаптації.

Усі книги серій “English Library” і “American Library” виходять друком мовою оригіналу та у перекладі українською. Розташування тексту твору на сторінках видання англійською відповідає їх розміщенню у книзі українською мовою.

Книги цих серій можна придбати у кращих книгарнях України, передплатити у будь-якому відділенні поштового зв'язку або замовити на сайті нашого видавництва: www.znannia.com.ua.

Передплатні індекси:

74072 — “English Library” (англійською мовою);

21877 — “English Library” (українською мовою);

10174 — “American Library” (англійською мовою);

10654 — “American Library” (українською мовою).